

Poziom zaufania społecznego w Polsce

Zaufanie społeczne stanowi jeden z kluczowych elementów kapitału społecznego. Wpływa ono na zdolność jednostek do współpracy, budowania relacji oraz angażowania się w działania na rzecz wspólnoty.

Wysoki poziom zaufania sprzyja rozwojowi społeczeństwa obywatelskiego, natomiast jego niski poziom może ograniczać aktywność społeczną i współpracę między różnymi grupami.

Zaufanie społeczne jako strategia adaptacyjna

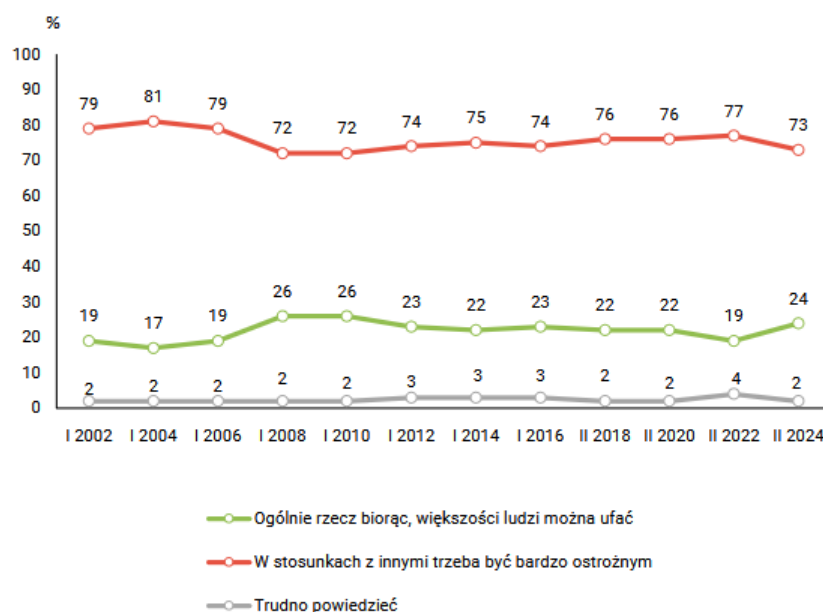
Współczesne społeczeństwa charakteryzują się znacznie większą złożonością oraz indywidualizacją życia społecznego. Osłabienie tradycyjnych struktur i więzi powoduje wzrost niepewności w relacjach międzyludzkich, zwłaszcza w sytuacjach wymagających współpracy i podejmowania ryzyka.

W tym kontekście zaufanie społeczne pełni funkcję strategii przystosowawczej. Umożliwia ono jednostkom podejmowanie współpracy mimo braku pełnej wiedzy o partnerach interakcji oraz ogranicza niepewność związaną z przyszłymi działaniami innych osób i instytucji.

Zaufanie definiowane jest najczęściej jako przekonanie, że inni ludzie oraz instytucje będą działać zgodnie z obowiązującymi normami oraz oczekiwaniami społecznymi. W praktyce oznacza to wiarę w uczciwość partnerów współpracy oraz w to, że nie będą oni działać wbrew interesowi publicznemu.

Poziom zaufania społecznego w Polsce

Dane z badań socjologicznych oraz raportów opinii publicznej wskazują, że poziom zaufania społecznego w Polsce pozostaje stosunkowo niski. Z raportu CBOS „Zaufanie społeczne” wynika, że jedynie 24% respondentów uważa, iż „większości ludzi można ufać”, natomiast aż 73% badanych deklaruje, że „w stosunkach z innymi trzeba być bardzo ostrożnym”.

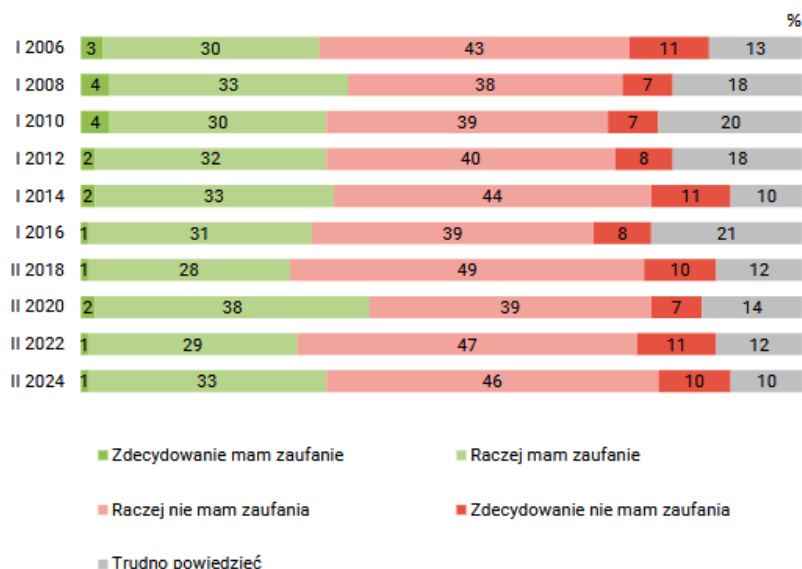

Rysunek 1 Poziom zaufania społecznego w Polsce w latach 2002-2024

Źródło: CBOS, Zaufanie społeczne, Komunikat z badań nr 40/2024, Warszawa 2024, s. 2, rys. 1.

Raport wskazuje również, że od 2002 roku poziom zaufania społecznego utrzymuje się na podobnym poziomie, mimo niewielkich zmian w poszczególnych latach. W 2024 roku odnotowano jednak niewielki wzrost ufności społecznej względem roku 2022 - odsetek osób deklarujących zaufanie wzrósł o 5 punktów procentowych.

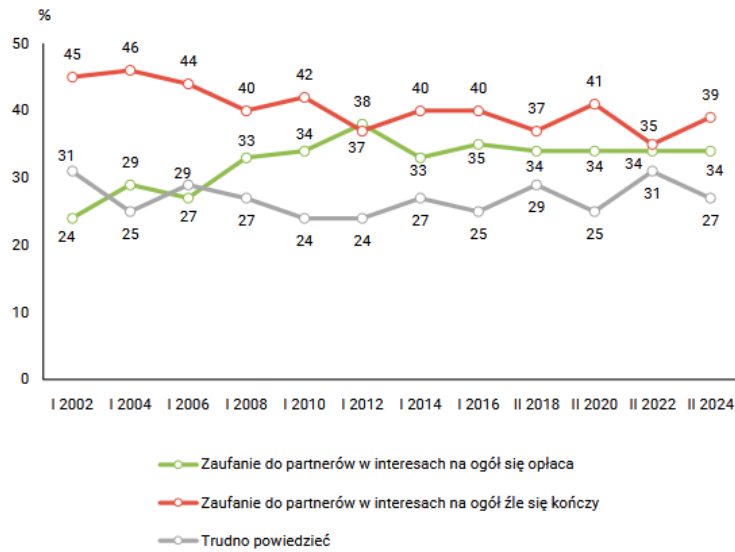
Badania pokazują także, że Polacy są bardziej ostrożni wobec osób nieznanym. Jedynie 34% respondentów deklaruje zaufanie do nieznanym spotykanych w codziennych sytuacjach, natomiast 56% przyznaje, że nie ufa obcym osobom.

Rysunek 2 *Poziom zaufania wobec osób nieznanym w Polsce*

Źródło: CBOS, *Zaufanie społeczne*, Komunikat z badań nr 40/2024, Warszawa 2024, s. 3, rysunek 2.

Niski poziom zaufania widoczny jest również w sferze biznesowej. Tylko 34% badanych uważa, że zaufanie do partnerów w interesach „na ogół się opłaca”, podczas gdy 39% respondentów jest przekonanych, że takie podejście „na ogół źle się kończy”.

Na tle innych krajów europejskich Polska nadal wypadła niekorzystnie pod względem kapitału społecznego. W państwach skandynawskich poziom zaufania społecznego przekracza często 70%, co pokazuje znaczące różnice w kulturze społecznej i poziomie współpracy obywatelskiej.

Czynniki wpływające na poziom zaufania społecznego

Raport CBOS wskazuje, że poziom zaufania społecznego jest silnie związany z wykształceniem, sytuacją materialną oraz miejscem zamieszkania. Największym zaufaniem wobec innych ludzi charakteryzują się osoby z wyższym wykształceniem, mieszkańcy największych miast oraz osoby osiągające wyższe dochody.

Z kolei największą ostrożność i nieufność deklarują osoby słabiej wykształcone, mieszkańcy wsi, osoby bezrobotne oraz respondenci znajdujący się w trudniejszej sytuacji materialnej.

Badania pokazują również zależność pomiędzy poglądami politycznymi a poziomem zaufania społecznego. Relatywnie wyższy poziom zaufania deklarują osoby identyfikujące się z poglądami lewicowymi, natomiast większa nieufność występuje

częściej wśród respondentów o poglądach prawicowych oraz osób niezdecydowanych politycznie.

Zaufanie do instytucji publicznych

Istotnym elementem kapitału społecznego jest również poziom zaufania wobec instytucji publicznych. Według raportu CBOS największym zaufaniem społecznym cieszą się instytucje związane z bezpieczeństwem państwa. Aż 84% respondentów deklaruje zaufanie do wojska, 81% do NATO, a 72% do policji.

Wysoki poziom zaufania odnotowano również wobec władz lokalnych (71%), administracji publicznej (61%) oraz Rzecznika Praw Obywatelskich (59%).

Najniższym poziomem zaufania społecznego charakteryzują się natomiast partie polityczne oraz Trybunał Konstytucyjny. Jedynie 25% badanych deklaruje zaufanie do partii politycznych, a 21% do Trybunału Konstytucyjnego.

Raport wskazuje także, że w porównaniu z rokiem 2022 wzrosło zaufanie społeczne wobec Sejmu i Senatu, rządu, władz lokalnych oraz administracji publicznej.

Zaufanie społeczne a współczesne wyzwania

Znaczenie zaufania społecznego uwidacznia się szczególnie w sytuacjach kryzysowych, takich jak pandemia choroby zakaźnej. W takich okolicznościach poziom zaufania do instytucji publicznych, ekspertów oraz innych obywateli wpływa na skuteczność podejmowanych działań, w tym przestrzeganie zaleceń oraz gotowość do współpracy.

Analizy wskazują, że poziom zaufania społecznego może przekładać się między innymi na poziom uczestnictwa w działaniach profilaktycznych czy stosowanie się do rekomendacji instytucji publicznych.

Kontekst lokalny – Kraków

W większych obszarach miejskich, takich jak Kraków, poziom zaufania społecznego jest zazwyczaj wyższy niż w mniejszych miejscowościach. Wynika to z większej liczby interakcji społecznych, rozwiniętej infrastruktury instytucjonalnej oraz szerszych możliwości angażowania się w życie publiczne.

Kraków oferuje mieszkańcom różnorodne formy uczestnictwa w życiu społecznym, w tym działalność organizacji pozarządowych, wolontariat, konsultacje społeczne oraz inicjatywy lokalne. Działania te sprzyjają budowaniu zaufania poprzez tworzenie przestrzeni do współpracy oraz wzajemnych interakcji.

Podsumowanie

Zaufanie społeczne stanowi jeden z kluczowych zasobów współczesnych społeczeństw, warunkujący ich zdolność do współpracy oraz efektywnego funkcjonowania. W Polsce poziom zaufania pozostaje stosunkowo niski i koncentruje się głównie w obrębie najbliższych relacji społecznych.

Raport CBOS wskazuje, że niemal trzy czwarte Polaków uważa, iż w relacjach z innymi należy zachować ostrożność, a wskaźnik ogólnego zaufania społecznego nadal przyjmuje wartości ujemne. Jednocześnie widoczne są niewielkie oznaki poprawy względem poprzednich lat.

Wzmacnianie zaufania społecznego wymaga długofalowych działań obejmujących rozwój społeczeństwa obywatelskiego, wspieranie aktywności organizacji pozarządowych oraz budowanie przejrzystych i wiarygodnych instytucji publicznych. W kontekście lokalnym, w tym w Krakowie, istotną rolę odgrywają inicjatywy sprzyjające współpracy mieszkańców oraz tworzeniu relacji opartych na zaufaniu, które mogą przyczynić się do stopniowego wzrostu kapitału społecznego.